

Türk ve İngiliz Eğitim Sistemlerinde Yapı İşletmesi Doktorasının Karşılaştırılması

A. Mehmet Haksever¹

Ekrem Manisalı²

ÖZET

Bu bildiriye, doktora yaygın olarak karşılaşılan problemler incelenmiş ve bunları ortadan kaldırmak için bölüm, danışman ve öğrenci tarafından uygulanabilecek bazı stratejiler öngörülmüştür. Bu doğrultuda, Türk ve İngiliz eğitim sistemlerinde yapı işletmesi doktorasının değerlendirilmesi ve karşılaştırılması yazarların her iki ülke eğitim sistemlerindeki tecrübe ve araştırmalarına dayanılarak yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucu, Türk eğitim sisteminde yapılacak yapı işletmesi doktora eğitimini daha başarılı kılmak için bir takım öneriler getirilmiştir.

1. GİRİŞ

Doktora eğitimi belirsizliklerin çok olduğu, tek başına çalışmayı gerektiren, zor ve uzun bir süreçtir. Doktora öğrencileri bu süreçte, kredili derslerin tamamlanması, İngilizce ve bilim yeterlilikleri, araştırma konusu seçimi, araştırma probleminin ve uygulanacak yöntemin belirlenmesi, danışmanlık, yazım ve savunma ile ilgili çeşitli zorluklarla karşılaşır. Karşılaşılan problemler farklı disiplin ve ülke eğitim sistemlerinde temelde aynı olmasına rağmen, içerik ve boyutları açısından farklılıklar

¹ İ.Ü., Müh. Fak., İnşaat Mühendisliği Bölümü, 34850, Avcılar, İstanbul.

² İ.Ü., Müh. Fak., İnşaat Mühendisliği Bölümü, 34850, Avcılar, İstanbul.

göstermektedir. Değişik ülkelerde izlenen doktora eğitim politika ve programlarının incelenmesi, başarılı uygulamaların belirlenip uygulanmayan sistemlere uyarlanması doktora sürecini iyileştirme ve kalitesini arttırmak açısından çok önemlidir. Bu nedenle, bu bildirinin amacı Türk ve İngiliz eğitim sistemlerindeki yapı işletmesi doktora eğitimini ve karşılaşılan problemleri değerlendirip karşılaştırmaktır. Çalışma, yazarların her iki ülke eğitim sistemlerindeki tecrübe, birikim ve araştırmalarına dayanılarak yapılmıştır.

Bildirinin içeriği iki ana kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, doktora yaygın olarak karşılaşılan zorluklar incelenmiş ve bunları kolaylaştırmak ve başarı şansını artırmak için bölüm, danışman ve öğrenci tarafından uygulanabilecek çeşitli stratejiler öngörülmüştür. Bildirinin ikinci kısmında, Türk ve İngiliz eğitim sisteminde yapılan doktora eğitimi karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma; öğrencinin seçimi, doktoranın süreç ve aşamaları, yeterliliğin değerlendirilmesi, konunun seçimi, danışman öğrenci ilişkileri, kaynak yeterliliği, tezin ve öğrencinin değerlendirilmesi gibi kriterler çerçevesinde yapılmıştır. Karşılaştırma sonucu, Türk eğitim sisteminde yapılacak doktora eğitimini daha etkili, başarılı kılmak ve sürecini daha kolaylaştırmak için bir takım öneriler getirilmiştir.

2. DOKTORADA YAYGIN OLARAK KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Yeterlilik ile ilgili yaşanan problemler: Bu grupta yaşanan problemler genelde kredili derslerin tamamlanması, yabancı dil sınavının geçilmesi ve bilim yeterliliği ile ilgilidir. Doktoranın başlangıcında alınan derslerin doktora tez konusu ile ne kadar ilgili olduğu, çoğu zaman kredi tamamlamak için alınmak zorunda kanılan konu dışı derslerin öğrenciye fazla bir yarar sağlamaması, bir araştırma projesinde gerekli olan araştırma yöntemleri ile ilgili yeterli bilginin öğrenciye verilmemesi kredili dersler ile ilgili yaşanan problemlerin başında gelmektedir. Yapı işletmesi konusunda doktora yapmak isteyen bir öğrenciye ileri matematik dersinin okutulmasının gerekliliği tartışılır bir konudur. Bu gruptaki ikinci ana problem öğrencinin yabancı dil bildiğini belgelemesi için Kamu Personeli Dil Sınavından (KPDS) alınması gereken minimum not ile ilgilidir. Tabii ki günümüz modern dünyasında doktora yapan bütün elemanların batı dillerinden birini özellikle İngilizceyi iyi derecede

bilmeleri artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Yeterli İngilizcesi olmayan doktora öğrencilerinin KPDS sınavını geçebilmek için harcadıkları enerji ve süre doktora süreci içinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Yabancı dil seviyesini ölçmek için KPDS'nin kullanılması, sınavın içeriği ve amacı açısından sürekli gündemde olan bir konudur.

Doktoranın tabiatından kaynaklanan problemler: Bu grupta yaşanan problemler yeterlilikten sonra araştırma konusunun seçim sürecinin başlaması ile ortaya çıkan problemlerdir. Araştırma konusu seçiminde ve araştırma problemi ve metodunun belirlenmesinde belirsizlikten dolayı karşılaşılan zorluklar bu grupta karşılaşılan en önemli problemlerdendir. Doktorada öğrencinin ne yapacağına ve nasıl yapacağına karar vermesi oldukça zor ve zaman alan bir süreçtir. Bu zorluklar, yapılan tez çalışmasının orijinal ve ilk defa yapılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca tez konusunun çok genel, kompleks olması veya sevilmeyen bir araştırma konusu olarak seçilmesi bu zorlukları daha da artırmaktadır.

Danışman ile yaşanan problemler: Bu grup, en hassas ve sonuçlarının doktoranın sağlıklı bir şekilde bitirilmesi açısından en kritik ve önemli olanıdır. Alınan tez danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması ve öğrencinin araştırma konusu ile yeterince ve yakından ilgilenilmemesi bu grupta yaşanan problemlerin temelini oluşturur. Ayrıca, öğrenci ve danışman arasında yaşanabilecek karakter uyumsuzluğu da doktoranın bitirilmesi ve öğrencinin danışman ile ilişkileri açısından çok ciddi şekilde olumsuzluklara neden olabilmektedir.

Gerekli kaynakların yetersizliği: Bu grupta yaşanan problemler, genelde doktora yapılan bölümün maddi ve bilimsel imkansızlıklarından veya mevcut kaynakların çeşitli nedenlerle öğrenciye aktarılmamasından kaynaklanmaktadır. Doktora tez konusunda gerekli kitap, makale ve tezlere ulaşılmasında yaşanan sıkıntılar, diğer gerekli bilgisayar, yazıcı, bilgisayar programı, deney aletleri ve malzemesinin amaca uygun olarak ve zamanında sağlanmaması bu konuda sık sık yaşanan problemlerin başında gelmektedir.

Öğrencinin çalışma performansı ile ilgili problemler: Öğrenciler doktora süresince, yukarıda değinilen doktora ile ilgili problemlerin doğal bir sonucu olarak sık sık yüksek stres, moral düşüklüğü, karamsarlık ve motivasyonun kaybedilmesi gibi yaşamın ve eğitimin kalitesini düşüren et-

kenlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu etkenler öğrencinin disiplinsiz çalışması, zorluklar karşısında mücadele etmeyip olayı gidişine bırakması, plansız programsız bir şekilde çalışması ve doktorayı zamanında bitirememesinden de kaynaklanmaktadır.

3. DOKTORA YÖNETİM STRATEJİLERİ

Doktora çalışmasını yönetmek için uygulanabilecek stratejiler bölüm, danışman ve öğrenci olarak üç ana grup altında değerlendirilebilir (Hughes, 1994). Uygulanacak stratejilerin başarıyla sonuçlanabilmesi için, bu üç grup birbiri ile karşılıklı iletişim içinde olmalı ve uyumlu bir şekilde çalışmalıdır. İdeal şartlarda, doktora öğrencilerinin doktora için gereken donanım ve imkanları eksiksiz bir bölümde ve yeterince doktora danışmanlık tecrübesi ve tez konusu ile ilgili bilgisi olan danışmanlarla çalışmaları gerekir. Fakat yaşadığımız dünya çoğu zaman idealden çok uzaktır ve üniversiteler sürekli bir gelişim içindedirler. Bu yüzden doktora öğrencileri, bir çok konuda verilmesi gereken desteğin zaman zaman hiç vermediğini veya eksik verildiğini tecrübe etmektedirler. Bununla birlikte danışmanlar da zaman zaman doktora yapmak için yetersiz olan öğrencilere danışmanlık yapmak zorunda kalabilirler. Bu sebeplerden dolayı özellikle ideal olmayan durumlar için bir takım stratejilerin geliştirilmesi önemlidir. Tabii ki en iyi danışmanlarla, en iyi bölüm ve üniversitelerde çalışan en iyi öğrencilerin bu stratejilere daha az ihtiyaçları olacaktır. Doktora öğrencileri çoğu zaman sıkıntılarla dolu, zor ve stresli bir doktora sürecinde kendi başlarına bırakılmamalıdır. Bütün bu negatif faktörler doktora öğrencilerinin daha iyi, kaliteli ve sistematik bir desteğe ihtiyaçları olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağıdaki üç kısımda durumu daha da düzeltmek için bölümler, danışmanlar ve öğrenciler için bir takım önerilerde bulunulmuştur.

3.1 Bölüm Stratejileri

Bir bölüm ilk olarak, kaliteli araştırma ve geliştirmeye önem veren bir eğitim politikası izlemeyi temel bir ilke edinmelidir. Doktora eğitimini geliştirmek ve iyileştirmek için devamlı bir arayış içinde olunmalı ve belirlenen iyileştirme stratejileri, imkanların elverdiği ölçüde uygulamaya konulmalıdır. Akademisyenler arasında bilgi ve görüş alış verişini teşvik edilmeli ve bunun için uygun ortam sağlanmalıdır. Doktora öğrencilerinin

bölüm içi ve dışında doktoraları ile ilgili becerilerini geliştirebilecek konferans ve seminerlere katılmaları için gerekli mali ve idari kolaylıklar gösterilmelidir. Doktora sürecinin kalitesini artırmak için bölüm olarak çeşitli girişimlerde bulunulabilir. İngiltere’de Reading Üniversitesi’nde konuyla ilgili olarak uygulanan gelişmeler bir örnek olarak aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Reading Üniversitesi, üniversite çapında bir *doktora destekleme programı* yürütmektedir. Bu program çerçevesinde, bir seri seminer ve konferanslar düzenlenerek, doktora öğrencileri doktora çalışmasının tabiatı, araştırma yöntemleri, veri toplama ve değerlendirme teknikleri ve tez yazma gibi bir çok değişik konularda bilgilendirilmektedir. Aynı zamanda bu genel program, bölümler seviyesinde her disiplinin kendi spesifik gereksinimleri doğrultusunda verilen derslerle desteklenmektedir. Yapı İşletmesi ve Mühendisliği Bölümünde zaman yönetimi teknikleri, kitap kritiği yazma, istatistiksel yöntemler, presentasyon becerisi kazandırma ve benzeri konularda doktora öğrencileri için seminerler düzenlenmektedir. Bunlara ilaveten, doktora öğrencileri araştırma projelerindeki gelişmeleri bölüm öğretim üyelerinin ve yüksek lisans öğrencilerinin katıldığı doktora seminerlerinde sunmaktadırlar. Bu seminerler bir doktora öğrencisinin bir öğretim yılında enaz bir defa araştırma projesini sunma fırsatı sağlayacak şekilde düzenlenmektedir.

Bu doktora seminerlerinin organize edilme şekli ve içeriği de ilginçtir. Bu seminerler doktora program direktörü tarafından bir saatlik bir süre için öğle yemeği saatinde düzenlenmektedir. Seminerlerde bölüm tarafından açık büfe öğle yemeği verilmektedir. Bu sayede programları çok yoğun olan öğretim üyelerinin çok büyük bir çoğunluğunun öğle yemeği arasında seminerlere katılabilmeleri sağlanmaktadır. Bir saatlik seminer süresinin genellikle öğrenci ilk 20-25 dakikasında araştırma projesini sunmakta geri kalan 35-40 dakikalık sürede ise proje tartışılmaktadır. Genelde bu tartışmalar öğrenciyi sınav etmek yerine karşılıklı olarak öğrenci, tez danışmanı ve diğer öğretim üyeleri arasında fikir alış verişi şeklinde olmaktadır. Amaç, araştırma projesinin içeriğini anlamak, eksikliklerini belirlemek ve daha sonraki aşamalarda neler yapılması gerektiğinin belirlenmesi konusunda önerilerde bulunmaktır. Yapıcı bir yaklaşımla öne sürülen bir çok fikir ve kritizizm daha sonra öğrenci tarafından araştırmasında kullanılabilmektedir. Aynı zamanda otuzdan fazla öğrencinin

doktora yaptığı bir bölümde kimin hangi konuları çalıştığının görülmesi açısından bu seminerler çok faydalı olmaktadır.

Reading Üniversitesi Yapı İşletmesi ve Mühendisliği bölümünden diğer bir örnek ise *doktora danışmanlık komitelerinin* kullanılmasıdır. Bu komiteler danışmanın öğrenciye olan yardımını tamamlayıcı bir görev görürler. Her doktora öğrencisi için danışmanın dışında 3-4 öğretim üyesinden oluşan bir komite kurulur. Bir çok sorumluluklarının yanısıra komite, öğrencinin komite üyeleri için hazırlamış olduğu yıllık gelişme raporunu ve komisyon üyeleri için yaptığı prezantasyonu değerlendirerek öğrencinin araştırmasında ne kadar ilerlediğini ve doktora devam edip edemeyeceği gibi konularda karar alır. Doktora süresince öğrenci, zaman zaman kısa raporlar ve yazılar yazarak ve bunları komite üyelerine bireysel olarak vererek konu üzerindeki görüş ve önerilerini alabilir. Öğrencilerin kendi araştırma projeleri ile ilgili danışmanın haricinde 3-4 tane öğretim üyesine ulaşip araştırma projesini tartışabilmesi, danışmanlıktan doğabilecek bazı eksikliklerin giderilmesine de olanak sağlar. Danışmanlık komiteleri öğrenci ile öğretim üyeleri arasındaki ilişkilerin daha aktif ve akademik içerikli olmasını sağladığı gibi, iki grup arasındaki sosyal ilişkilerin gelişmesine de yardımcı olmaktadır.

3.2 Danışman Stratejileri

Doktora çalışmasının kalitesini artırmak isteyen danışmanlar değişik taktikler uygulayabilirler. Öğrencinin çalıştığı konu üzerinde akademik ve piyasada bulunan diğer uzmanlarla tanıştırılıp araştırma projesinin onlarla tartışılarak geliştirilmesinin sağlanması oldukça önemlidir. Bu yaklaşım, danışmanın kendi eksik bilgi ve tecrübesinden kaynaklanan boşlukların doldurulmasına olanak sağladığı gibi veri toplama işleminin de kolaylıkla yapılmasında yardımcı olur.

Öğrencinin ana çalışmadan önce bir pilot çalışma yapması sağlanmalıdır. Bu çalışma pratik kazanma, kendine güveni sağlama ve en önemlisi araştırmada kullanılan metodolojiyi ana çalışmadan önce test edip gerekli düzeltmeleri yapma açısından önemlidir. Öğrencinin araştırma ve yazma becerisini kazandırıcı ve geliştirici rapor, bildiri, kitap kritiği yazma gibi küçük projeler sık sık verilmelidir. Bu projeler öğrencilerin yazma konusunda pratik yapmalarına ve bir takım önemli araştırma yeteneklerinin

geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla danışman tarafından titizlikle ve yakından takip edilmelidir.

Öğrenci zamanı iyi bir şekilde değerlendirmenin ne kadar önemli olduğunu öğrenmeli ve araştırma projesi için bir program hazırlamasında, köşe taşlarını ve hedefleri belirlemesinde kendisine yardımcı olunmalıdır. Bu doğrultuda öğrencinin zamanını etkili bir şekilde değerlendirmesi için ara hedefler belirleyerek projenin zamanında bitirilmesi sağlanmalıdır.

Danışman tez araştırma konusundaki önemli kişilerin kimler olduğunu bilmelidir. Öğrenciye, özellikle araştırmanın başlarında, hangi yayınları okuması gerektiği konusunda yol gösterilmeli, mümkünse bu yayınların yazarları ile irtibat kurması sağlanmalıdır. Öğrencinin hangi konferans, seminer ve çalışma grubu toplantılarına katılmasının kararlaştırılmasında yardımcı olunmalı, mümkünse bunlar için gerekli finansman sağlanmalıdır. Öğrencinin bildiri ve makale yazması teşvik edilerek araştırma projesinin dış araştırma dünyasına tanıtılması sağlanmalıdır. Öğrencinin yayın yapma konusundaki çekingenliği ve tedirginliği ortak bildiri ve makale yazma teklifi yapılarak giderilebilir. Fakat öğrencinin tamamen kendi başına yazmış olduğu bir yayında danışman isminin otomatikman konulmasında, yazılım ve prezentasyon hatalarını düzeltmede yardım edilse bile, asla ısrar edilmemelidir. Bu tür bir ısrar akademik etik açısından da usulsüzdür. Başarılı bir araştırma için gerekli bilgi ve beceriler belirlenmeli ve öğrencinin bunları kazanması için gerekli kabiliyetinin olduğundan emin olunmalıdır.

Her iki taraf için stres ve başağrısına neden olmamak için, öğrencinin danışmanından olan beklentileri tartışılmalı ve beklenen ile sunulan arasındaki boşluğu kapatmak için çaba harcanmalıdır. Bunun için öğrenci ile açık ve samimi bir iletişim ortamının kurulması ve öğrencinin beklentilerinin karşılanması gerekmektedir. Öğrenci ile danışman arasında yaşanan sıkıntıların büyük bir kısmı araştırma projesi ile direkt olarak ilgili olduğu için (Haksever v.d,1994), doktora araştırma projesi ile yakından ve detayda ilgilenilmelidir.

3.3 Öğrenci Stratejileri

Öğrencilerin de doktora çalışmalarını kolaylaştırmak ve kalitesini artırmak için uygulayabilecekleri bir takım stratejiler vardır. Bu stratejiler

özellikle formal bir programın olmadığı veya olan programın istenildiği gibi gitmediği durumlarda gereklidir. Bunlar, araştırma projesi için ne gerektiğinin bilinmesi ve bunları sağlayacak kişi, kurul ve makamlardan gerekli yardımı almak için akılcı ve yerinde girişimlerde bulunmayı içerir. Örneğin, bilimsel yazma becerisini geliştirmek isteyen bir öğrenci, danışmanı için yazılar yazmalı ve yorum yapmasını istemelidir. Öğrenciler bölümdeki diğer öğretim üyeleri ile de zaman zaman doktora projeleri ile ilgili görüşmeye çalışmalı ve yazacakları kısa yazılar için yorumlarını almalıdırlar. Benzeri yaklaşımlar araştırma için gerekli diğer bilgi ve becerileri kazanmak için de uygulanabilir.

Araştırma ve doktora yapma konusunda yazılmış kitapları okuyarak (Phillips and Pugh,1987) yukarıda değinilen bilgi ve becerileri kazanma konusunda çok faydalı bilgiler elde edilebilir. Bu tip becerilerle donanmış bir öğrenci, danışmanına ne tür sorular soracağıının ve bölümündeki öğretim üyelerinden ve araştırması ile ilgili başka üniversite ve kurum elemanlarından ne tür ek yardımların gerekli olduğunun bilincinde olacaktır. Öğrenciler, araştırmanın içeriği ile ilgili danışmanlarıyla yapılan görüşmelerde, danışmanların metodolojide ve aşına olunmayan problemlerin çözümünde çoğu zaman yetersiz kaldıklarını ve bunun da normal karşılanması gerektiğini göz önünde bulundurmalıdırlar. Eğer danışman öğrencinin bir takım hedefler belirlemesini sağlamaz ise, öğrencinin kendisinin bir takım hedefler belirleyip danışmanının bu hedefler üzerindeki görüşlerini alması gerekir. Eğer danışmanın yorumları yetersiz ise, konu üzerinde uzman başka bir öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmalıdır. Doktora öğrencileri araştırma ile ilgili tecrübelerini ve karşılaştıkları problemleri birbirleriyle paylaşmalı ve birbirlerine destek olmalıdırlar. Bu sayede birbirlerine moral vererek kendilerini daha güvenli ve motive olmuş olarak hissederler ki bu da çalışmalarının kalitesini ve verimliliğini olumlu yönde etkiler.

Doktora çalışmasının ve sürecinin ne gerektirdiğinin öğrenci tarafından bilinmesi danışmanlıkta ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesinde önemli bir rol oynar. Ayrıca öğrenciler gereken ve verilen danışmanlık arasındaki farklılıkları azaltmak için danışmanlarından olan beklentilerini açıkça dile getirmelidirler.

Öğrenci stratejilerinin en önemlileri ve etkilileri direkt kendi kontrolleri altında olup dışarıdan fazla etkileneleyenlerdir. Öğrencinin disiplinli, ka-

rarlı ve motivasyonlu bir şekilde çalışması buna örnek olarak verilebilir. Hangi şartlar altında olunursa olunsun zamanın etkili ve verimli bir şekilde kullanılması, doktoranın zamanında bitirilmesi açısından önemlidir.

4. TÜRK VE İNGİLİZ DOKTORA SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türk ve İngiliz eğitim sisteminde yapı işletmesi doktorası; öğrenci seçimi, doktora süreç ve aşamaları, danışman öğrenci ilişkileri, kaynak yeterliliği ve savunma olarak beş değişik kriter çerçevesinde değerlendirilip karşılaştırılmıştır. Bu kısımda yalnızca farklılıklar belirtilmiş sistemlerin avantaj ve dezavantajları üzerindeki yorumlara çok detaylı olarak girilmemiştir. Ayrıca bu kısımda değinilen farklılıklar iki eğitim sistemi arasındaki stratejik farklılıkları kapsamaktadır ve detaya inildikçe bu farklılıkların sayısını daha da arttırmak mümkündür.

Her iki eğitim sistemi için yapılan değerlendirmeler genelleme yapılarak genel için söylenmiştir. Bir çok durumda bir eğitim sistemi için söylenen bir özelliğe uymayan danışman veya üniversiteler olabilir. Her genellemede olduğu gibi burada da özel durumlar gözardı edilmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple okuyucunun bu durumu gözönünde bulundurması gerekmektedir.

4.1 Öğrenci Seçimi

Türk sisteminde öğrenci genelde senede bir defa kış öğretim yılı başında alınmaktadır. İngiltere'de bir öğretim yılında bulunan üç sönestrinin başında (Ekim, Ocak ve Mayıs aylarında) öğrenci doktora başlayabilir. Türkiye'de sınav açıldığı zaman müracaat mümkün olmasına rağmen İngiltere'de her zaman müracaat edilebilir. Türk sisteminde bir giriş sınavı yapılırken ve öğrenciler önceden tesbit edilen kontenjan sayısı kadar alınırken, İngiliz sisteminde bir giriş sınavı yapılmıyor. Gelen doktora yapma talepleri çalışılması istenilen konudaki öğretim üyelerinin iş yükü doğrultusunda değerlendiriliyor. Bu yüzden bir öğretim üyesinin kaç tane doktora öğrencisine danışmanlık yapabileceği konusunda bir sınırlama yoktur.

Türk eğitim sisteminde doktora danışmanlığı yapabilmek için doçent olma şartı aranırken, İngiliz sisteminde böyle bir koşul yoktur. Doktorası bile olmayan öğretim üyeleri doktora danışmanlığı yapabilirler. Önemli olan kendi konusunda ve araştırma üzerinde bilgi, tecrübe ve saygınlığın olmasıdır.

Türk sisteminde izlenen bir hiyerarşi var ve doktora yapmak için master yapmış olmak zorunludur. İngiliz sisteminde master yapma koşulu aranmamakta ve özellikle İngiliz doktora öğrencilerinin büyük bir kısmı lisansstan sonra direkt olarak doktora başlamaktadırlar.

Her iki eğitim sisteminde de lisans seviyesindeki başarı doktora kabulde önemli bir kriter olarak değerlendirilmektedir.

Türk sisteminde doktora müracaatta referans mektupları istenmemesine rağmen İngiliz sisteminde değerlendirmede gözönüne alınan önemli bir kriterdir. İngiltere'de referans mektubu yazma işi çok ciddiye alınan bir konudur.

Öğrencinin danışmanı ile olan kişisel ilişkileri Türk eğitim sisteminde öğrenci seçiminde oldukça önemli bir kriter olmasına rağmen, İngiliz sisteminde hemen hemen hiç dikkate alınmamaktadır.

Türk eğitim sisteminde doktora eğitimi parasızdır (ödenen çok cüzi öğretim harcını göz ardı edersek). İngiliz sisteminde eğitim paralı ve oldukça pahalıdır. Parası veya bursu olmayan okuyamamaktadır. Yabancı öğrencilerin okul ücretleri (İngiliz ve Avrupa Topluluğu haricindeki tüm öğrenciler) yerli öğrencilerin yaklaşık üç katıdır.

Türk doktora eğitim sisteminde sürekli yeni düzenlemeler ve koşullar getirilmekte olduğundan bunların uygulaması aşamasında da sürekli sıkıntılar yaşanmaktadır. Buna örnek olarak bu yazı yazılmaya başlandıktan sonra en son çıkan düzenleme ile öğrencilerin Lisansüstü Eğitim Sınavına (LES) girmeleri ve belli bir not almaları istenmektedir. İngiliz sisteminde ise bu yüzyılın başında uygulanan doktora eğitim sistemi hala aynen uygulanmaktadır. Bu durum toplum olarak son bir kaç yüzyıldır içinde olduğumuz bir sistem arayışının tabii bir uzantısıdır (Manisalı, 1998).

4.2 Doktora Süreç ve Aşamaları

Bu konuda iki eğitim sistemi arasındaki en önemli fark İngiliz sisteminde kredili ders alma olayının olmayıp direk araştırmaya başlanması ve tüm doktora süresinin araştırma projesi üzerinde geçirilmesidir. Türk doktora sisteminde ise Amerikan eğitim sistemi uygulanmakta ve önce doktora konusu ile ilgili bir takım derslerin alınıp başarıldıktan sonra araştırmaya başlanılmaktadır. Gerçi İngiliz sisteminde de öğrenci ilk seneyi araştırma konusu üzerinde yaptığı çok yoğun okumayla geçirerek önce seçtiği konuyu öğrenmektedir. Buradaki fark, İngiliz sisteminde öğrencinin istediği kaynakları okuma konusunda daha fazla esnekliğe sahip olmasıdır.

Bu konuda diğer bir farklılık da İngilizce dil seviyesinin belirlenmesi ile ilgilidir. İngiltere’de yabancı öğrenciler için yabancı dil yeterliliği (IELST veya TOEFL) doktoranın başında istenmesine rağmen Türkiye’de hem doktora girişte üniversite tarafından bir yabancı dil sınavı yapılmakta daha sonra kredili derslerden sonra bilim yeterliliğine ve dolayısıyla araştırmaya başlamadan önce diğer bir sınav, KPDS istenmektedir.

Her iki eğitim sisteminde de eğitim süresi hemen hemen aynı olup 3 ile 5 öğretim yılı arasında değişmektedir ve en az 3 öğretim yılı kayıtlı olma şartı vardır.

Türk eğitim sisteminde doktora yapan öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğu aynı zamanda araştırma görevlisi olduklarından İngiltere’de doktora yapan öğrencilere göre akademik iş yükleri oldukça fazla ve doktora ayırabildikleri süre de bu doğrultuda kısıtlıdır. Türk sisteminde iki iş birarada götürülmek istenmektedir.

Türk eğitim sisteminde doktora yeterlilik sınavı, alınan kredili derslerin tamamlanmasından ve KPDS’de en az 60 alınmasından sonra yapılmaktadır. Bu aşamada öğrenci henüz araştırmaya başlamadığından yeterlilikte öğrencinin araştırma yapma hususundaki yeteneklerini değerlendirmek ve çalışacağı tez konusunu sorgulamak mümkün olmamaktadır. İngiliz eğitim sisteminde yeterlilik genelde doktora çalışmasına başlandıktan 12-18 ay gibi bir süre sonra yapılmakta ve öğrenci bu süre zarfında literatür araştırmasını tamamlamış, araştırma problemini belirlemiş ve çözüm için gerekli olan bir metodu geliştirmiş olmalıdır. Yeterlilik veri

toplama işlemine başlamadan önce yapılmakta ve sınavda belirlenen eksiklikler giderildikten sonra öğrencinin veri toplama işlemine başlaması istenmektedir. Bu doğrultuda *İngiliz sisteminde yeterlilikte asıl ölçü, öğrencinin araştırma yeteneğinin seviyesini belirlemek ve öğrencinin çalışmak istediği konunun orijinalite, amaç, hedefler ve metod açısından değerlendirmektir.* Bir bakıma İngiliz sisteminde yeterlilikte öğrencinin ortaya koymuş olduğu araştırma projesinin doktora için yeterli olup olmadığı öncelikle değerlendirilmektedir. Türk sisteminde ise bu aşamada henüz araştırmaya başlanılmamıştır.

Türk sisteminde tez konusu seçiminde danışman daha dominant bir rol oynamakta ve çoğu durumlarda danışman tarafından belirlenmektedir. İngiliz sisteminde ise özellikle yapı işletmesi gibi sosyal bilimlere giren disiplinlerde konu seçimi öğrenci tarafından yapılmakta ve danışmanın öğrencinin çalışmak istediği konuda fazla bir rolü olmamaktadır.

4.3 Danışman Öğrenci İlişkileri

Türk eğitim sisteminde öğrenci danışman ilişkileri genelde güçlü bir hiyerarşik yapıya sahip olmasına rağmen İngiliz sisteminde ise bu hiyerarşik daha az ve düşük seviyede görülmektedir.

Danışmanın öğrencinin tezi ile yakından ilgilenme konusu, daha çok danışmanın kişisel yapısı ve öğrencisine yaklaşımı ile ilgili bir konu olduğundan her iki sistemde de bu konuda çok hassas ve vurdu duymaz danışmanlar mevcuttur. İngiliz sisteminde eğitimin paralı olması ve özellikle yabancı öğrencilerin İngiltere’de bulunmalarının tek nedeninin doktora çalışmaları olması ve bu öğrencilerin sponsor eden kuruluşlar tarafından yakından izlenmeleri İngiliz sisteminde danışmanların bu konuda daha hassas davranmalarını zorunlu kılmaktadır.

Türk sisteminde öğrenci danışman ilişkilerinin kişisel bazda sağlıklı olması doktoranın problemsiz, zamanında ve sağlıklı bir şekilde tamamlanması için çok önemlidir ve bu konuda öğrencilerin çok hassas davranmaları gerekmektedir. İngiliz sisteminde de kişisel ilişkilerin sağlıklı olması önemli olmasına rağmen, öğrenci danışman ilişkileri kişisel bazda iyi gitmediği zaman Türk sisteminde olduğu gibi ölümcül sonuçlar doğurma şansı oldukça azdır. İngiliz sisteminde her iki tarafın da birbirlerine olan yaklaşımı daha profesyonelce olmaktadır.

Türk sisteminde danışman öğrenci ilişkilerinde tarafların yaşam tarzları, siyasi görüşleri ve dünyaya bakış açılarının oynadığı rol maalesef önemli bir yer tutmaktadır. Bu değerler İngiliz sisteminde danışman öğrenci ilişkilerini etkilemez. Her iki eğitim sistemindeki bu durum öğrenci seçiminde de geçerlidir.

İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
İZMİR ŞUBESİ

4.4 Kaynak Yeterliliği

Doktora öğrencileri için gerekli kaynakların yeterliliği her iki ülkenin ve eğitim sistemlerinin genel refah seviyesi ile doğrudan ilişkili bir durumdur. Genelde bir karşılaştırma yapıldığında İngiltere’de doktora yapan öğrencilere sunulan kaynaklar Türkiye ile karşılaştırılmayacak kadar fazladır. İngiltere’de kaynaklar ile ilgili yaşanan problemler minimal olmasına rağmen bu konu Türkiye’de doktora öğrencilerinin karşılaştıkları çok ciddi bir problemdir. Bununla birlikte her iki eğitim sisteminde de doktora öğrencilerine gerekli kaynakların sağlanması konusunda üniversiteler arasında büyük farklılıklar olabilmektedir. Üç büyük ilimizde bulunan ve yıllardır hizmet vermekte olan eski yerleşik üniversiteler ile yeni kurulan Anadolu üniversitelerinin sahip olduğu kaynakların aynı olmaması buna örnek olarak verilebilir.

Kaynak yeterliliği iki ana başlık altında değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi doktora konusunda Türk ve dünya literatüründe yapılmış olan çalışmaların belirlenip bunlara ulaşılması ile ilgilidir. Son yıllarda büyük bir hızla gelişen internet sayesinde doktora konusu üzerinde yapılmış olan çalışmaların belirlenmesi oldukça kolaylaşmış bulunmakla beraber bu yayınlara ulaşılması hala Türk eğitim sisteminde büyük bir problemdir. Türkiye’de üniversite kütüphanelerinde yapı işletmesi ile ilgili bulunan yabancı kitap ve dergiler yok denecek kadar az olmasına rağmen İngiltere’de Dünya’nın herhangi bir yerinde yayınlanan bir yayın, doktora yapılan üniversitenin kütüphanesinde bulunmasa bile doldurulan küçük bir formla üniversite kütüphanesi öğrenci için ücretsiz olarak bir hafta on gün gibi kısa bir sürede getirmektedir. Bu sistem Türkiye’de de YÖK bünyesinde para karşılığı yapılmakta ise de bir yayını getirmek için öğrenci tarafından gerekli bürokratik engelleri aşmak için harcanan süre ve enerji açısından İngiltere’ye kıyasla oldukça zahmetlidir.

İkinci kaynak grubu doktorada gerekli iyi bir çalışma ortamının sağlanmasıyla ilgilidir. Bu doğrultuda uygun bir oda, çalışma masası, bilgi-

sayar, gerekli programlar, internete bağlantı, yazıcı, telefon ve faks kullanma imkanı ve gerekli diğer araç ve gereçlerin öğrenciye kolaylıkla sağlanması önemlidir. İki ülke eğitim sisteminin bu gruptaki karşılaştırılması da yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusundadır.

4.5 Savunma

Doktora tezinin savunması konusunda da iki ülke eğitim sistemleri arasında bazı farklılıklar vardır. Bunlardan en dikkat çeken, İngiliz sisteminde doktora tez danışmanının savunmada öğrencinin geçip kalma konusunda hiç bir yetkisinin olmamasıdır. İngiliz sisteminde tezin ve savunmanın değerlendirilmesi iki öğretim üyesi tarafından yapılmaktadır. Bunlardan biri başka bir üniversiteden olması zorunlu olan ve öğrencinin başarılı sayılıp sayılmayacağına asıl yetkiye sahip olan öğretim üyesidir (external examiner). Diğeri ise öğrencinin doktora yaptığı bölümden danışman haricinde konu ile ilgili bir öğretim üyesidir (internal examiner). Danışmanın rolü, bölüm başkanı ile görüşbirliğine vararak sınava çağrılacak öğretim elemanlarının belirlenmesinden öte geçmemektedir. Türkiye’de ise değerlendirme danışmanın da içinde bulunduğu 5 kişiden oluşan bir kurul tarafından değerlendirilmekte ve karar oy çokluğu ile alınabilmektedir.

5. TÜRK DOKTORA SİSTEMİNİ İYİLEŞTİRİLMEK İÇİN ÖNERİLER

İngiliz ve Türk eğitim sistemlerinde doktora eğitiminin yukarıda yapılan karşılaştırılmasından sonra bu kısımda, Türk eğitim sisteminde yapı işletmesi doktorasını daha da iyileştirmek için bir takım öneriler sunulmuştur. Bu öneriler aşağıda maddeler halinde özet olarak verilmiştir.

1. Doktoranın toplam süreci içinde, kredili derslerden ziyade, araştırma ve teze daha çok önem veren bir politika öne çıkarılmalıdır.
2. Türk eğitim sisteminde çok güçlü olarak bulunan hiyerarşik yapıyı daha yüzeyeleştirecek düzenlemelere gidilmelidir. Danışman doktora öğrencisi ilişkisi patron çalışan ilişkisi mentalitesinden kurtarılarak iki araştırmacı yaklaşımına geçiş sağlanmalıdır.

3. Öğrencinin doktora için yeterliliğinin belirlenmesinde araştırmacılık yönünü ve tezin seviyesini değerlendirecek denetim mekanizmaları daha ağırlıklı bir şekilde kullanılmalıdır.
4. Öğrenci seçiminde, yönetiminde ve değerlendirilmesinde bilimsellik ve kişisel yeteneklerin haricindeki etkenlerin karar verme aşamasındaki ağırlıkları minimumda tutulmalıdır.
5. Elde kısıtlı olarak bulunan kaynakların daha verimli ve etkili bir şekilde kullanılması sağlanmalı ve kaynakların artırılması konusunda orta ve uzun dönem planlar yapılmalıdır.
6. Yabancı dil seviyesinin belirlenmesi yapılış şekli ve zamanlaması açısından yeniden gözden geçirilmeli ve doktora sürecini aksatmayacak bir uygulama getirilmelidir.
7. Öğrencilerin doktora çalışması ile doğrudan ilgili olmayan iş yüklerini hafifletecek stratejiler geliştirilmelidir.
8. Eğitimde sürekli daha iyiyi arayan, yeniliğe ve değişime açık bir yaklaşım içinde olunmalı ve araştırma kalitesini ve standartlarını yüksek tutmak için çaba harcanmalıdır.
9. Doktora programlarına kaliteli öğrenci alınması prensibinden ödün verilmemelidir. Okuyan, düşünen, değerlendiren, sorgulayan, alışkan ve idealist kişilerin doktora yapmaları teşvik edilmelidir.
10. Üniversitelerde doktora yapan araştırma görevlilerinin ekonomik açıdan gelir durumları piyasada çalışan dönem arkadaşlarına kıyasla iyi bir durumda olmadığından dolayı, doktora yapmak için kaliteli eleman bulmada sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu durumun düzeltilmesi için gerekli düzenlemeler yetkili üst makamlarca yapılmalıdır.

6. SONUÇ

Her iki ülke eğitim sisteminin yapısı ve karakteri her ülkenin ve toplumun tarihsel, kültürel ve sosyal gelişmelerinden yakından etkilenmiştir. Bu yüzden iki ülke eğitim sistemi karşılaştırılırken bir sistemde çok iyi

olarak çalışan bir mekanizmanın diğer bir sistemde çalışmayabileceği gözardı edilmemelidir. Önemli olan diğer eğitim sistemleri ve programları incelenirken yapılan uygulamanın özünün ve mentalitesinin iyi anlaşılması ve gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapıldıktan sonra diğer ülkenin eğitim sistemine uyarlanmasıdır.

Doktora eğitimi bir ülkenin akademik camiasına katılacak kişilerin geçmekte olduğu çok önemli bir eğitim ve staj tezgahı olduğu için, bu sürecin ne kadar iyi, kaliteli, faydalı ve problemsiz bir şekilde çalışması sağlanırsa, akademik camiaya katılacak kişilerin de kalitesi o denli yüksek olacaktır. Bu durumdan faydalanacak olan yine orta ve uzun dönemde Türk eğitim sistemi ve Türk milleti olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Hughes, W.**, 1994, The PhD in Construction Management, Proceedings of the 10th Arcom Conference, Loughborough, UK.
- Haksever, A.M., Pickering, G. and Ren, H.**, 1994, Researchers' Perceptions and Expectations of PhD Supervision in Construction Management, Proceedings of the 10th Arcom Conference, Loughborough, UK.
- Philips, E.M., and Pugh, D.S.**, 1987, How to get a PhD, Open University Press, Milton Keynes.
- Manisalı, E.**, 1998, İnşaat Mühendisliğinin Dünü, Bugünü ve Geleceği, Cumhuriyetin 75. Yıl Etkinlikleri, İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi.